

1 ZÁKLADNÍ POJMY

1.1 Přeprava a doprava

1.1.1 Obecně

Jak bylo poznamenáno již v úvodu práce, široká veřejnost namnoze užívá výrazů **přeprava** a **doprava** bez bližší znalosti jejich přesných pojmových významů. V hovorové, ale také ve spisovné češtině (ať už obecné nebo odborné) se proto lze často setkat s tím, že jsou tyto výrazy buď pojmově zaměňovány, nebo užívány synonymicky; ovšem v odborné práci takový přístup není možný, a je proto nutno blíže vymezit pojmový obsah uvedených výrazů. K tomu je třeba podrobně analyzovat jak obecný jazyk, tak jazyk odborný, a to jednak zkoumaného oboru lidské činnosti (zde doprava), jednak odborný jazyk právní.

1.1.2 Přeprava a doprava v češtině obecně

Při bližším zkoumání tohoto stavu však lze zjistit, že nejde o jev nijak nový. Tak např. již **Příruční slovník jazyka českého**, který byl vydáván postupně od roku 1935, uvádí u hesla „**přeprava**“, že se jedná o „**přenášení nebo převážení osob i věcí, doprava**“.⁹ Stojí za povšimnutí, že na konci vysvětlení hesla je výslovně uveden výraz doprava, což nepochybně vybízí k synonymickému užívání těchto dvou výrazů. U hesla „**doprava**“ pak nacházíme následující explikaci: „**úkon, kterým se provádí pravidelné převážení něčeho**“.¹⁰ Na rozdíl od předchozího hesla sice obsahuje navíc znak pravidelnosti¹¹, jinak však nedává čtenáři (zejména ve spojení s předchozím heslem) pádný důvod k tomu, aby vnímal výrazy přeprava a doprava jako slova označující dva rozdílné pojmy.

Ve **Slovníku jazyka českého** je u hesla „**přeprava**“ stručné vysvětlení: „přepravení (...), transport“¹², u hesla „**transport**“ pak: „převoz, doprava (...); transportovati = dopravovati“¹³, u hesla „přepřavit“: „převézt, dopřavit jinam“¹⁴.

⁹ Srov. KOLEKTIV. *Příruční slovník jazyka českého. Díl IV. Část 2. Průsvitněti–Ř.* 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství, 1944–1948, s. 213.

¹⁰ Srov. KOLEKTIV. *Příruční slovník jazyka českého. Díl I. A–J.* 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství, 1935–1937, s. 516.

¹¹ Přičemž právě pro rozlišení dopravy a přepravy nemůže znak pravidelnosti obstát, neboť doprava může být jak pravidelná, tak nepravidelná, srov. dále.

¹² VÁŠA, P., TRÁVNÍČEK, F. *Slovník jazyka českého.* 1. vydání. Praha: Fr. Borový, 1937, s. 1263.

¹³ *Ibidem*, s. 1511.

¹⁴ *Ibidem*, s. 1239.

U hesla „**doprava**“ se praví: „převážení osob a zboží povozem, drahou nebo lodí, transport (slovo nové, které ještě nemá Jungmann); někdy zbytečné: doprava se děje po železnici, lépe zboží se dopravuje, vozí, posílá po ž. (...)“¹⁵. Z uvedeného vysvítá jednoznačný závěr, že ani tento slovník nenakládá s uvedenými výrazy jako s významově zcela odlišnými slovy, ba právě naopak.

Slovník spisovného jazyka českého vymezuje „**přepřavu**“ jako „dopravu z místa na místo (...); přemístování osob a nákladů dopravními prostředky“.¹⁶ U hesla „přepřavit“ pak uvádí jednak dopřavit se z místa na místo, ale také „dostat se dopravním prostředkem“.¹⁷ V hesle „**doprava**“ je uvedeno, že jde o „1. přemístování někoho n. něčeho na větší vzdálenosti (zprav. organizované); (...) 2. řízený pohyb dopravních prostředků (vlaků, silničních vozidel, lodí, letadel) a všechny úkony nutné k jeho uskutečnění (rozliš od přeprava); 3. odvětví národního hospodářství, kt. organizuje práci všech provozních technických složek k uskutečnění tohoto pohybu; (...)“.¹⁸ V tomto slovníku je již heslo dopřava zpracováno podrobněji, navíc jsou uvedeny hned tři jeho významy. Porovnáním významu prve uvedeného s vysvětlením hesla přeprava vyplyne, že jde opět o synonymické užití obou výrazů, byť **doprava** má být (na rozdíl od přepravy) přemístění pouze na „**větší vzdálenosti**“.¹⁹ Jinak je tomu ve významu uvedeném na druhém místě, kde je čtenář nabádán k tomu, aby tento význam slova dopřava rozlišoval od významu slova přeprava. Dopřava v tomto významu je chápána v širším slova smyslu než přeprava, neboť jde nejen o pohyb dopravních prostředků (na jehož základě dochází k přemístění přepravovaných osob či věcí), ale také všechny úkony nutné k uskutečnění tohoto pohybu. Tyto úkony nemusí časově nutně spadat v jedno s prováděním přepravy, nýbrž mohou samotné přepravě (zde ve smyslu pohybu dopravního prostředku) jak předcházet, tak být uskutečněny také po ukončení pohybu dopravního prostředku (např. otevření dveří, vysunutí výstupních schůdků apod.). Lze shrnout, že v tomto slovníku je slovo dopřava vymezeno jako mnohoznačné, mající celkem tři významy. Zatímco ve významu prve uvedeném přetrvává *cum grano salis* starší pojetí, které mezi dopřavou a přepravou striktně nerozlišuje, ve významu druhém a třetím je již nutno mezi dopřavou a přepravou rozlišovat.²⁰

Třebaže posledně uvedený slovník již alespoň ve dvou případech mezi přepravou a dopřavou rozlišuje, historicky vžitě synonymické chápání výrazů přeprava a dopřava přetrvává i nadále, až do současnosti. Názorně to lze demonstrovat ve

¹⁵ *Ibidem*, s. 297.

¹⁶ HAVRÁNEK, B. (red.) a kol. *Slovník spisovného jazyka českého. Díl II.* 1. vydání. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1964, s. 1055.

¹⁷ *Ibidem*, s. 1055.

¹⁸ HAVRÁNEK, B. (red.) a kol. *Slovník spisovného jazyka českého. Díl I.* 1. vydání. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1960, s. 369–370.

¹⁹ Hledisko „větší vzdálenosti“ je samo o sobě neurčité a při potřebě přesného vymezení nemůže obstát.

²⁰ Ve druhém vydání uvedeného slovníku jsou výše uvedená hesla zpracována stejným způsobem. Srov. HAVRÁNEK, B. (red.) a kol. *Slovník spisovného jazyka českého. Díl I. A–G.* 2. vydání. Praha: Academia, 1989, s. 369–370 a HAVRÁNEK, B. (red.) a kol. *Slovník spisovného jazyka českého. Díl IV. P–Q.* 2. vydání. Praha: Academia, 1989, s. 580.

Slovníku českých synonym,²¹ kde jsou výrazy „přeprava“ a „doprava“ jednoznačně uvedeny jako synonyma.

Rozbor jazykovědné literatury by ovšem nebyl úplný bez poukazu na literaturu současnou, tj. zejména na **Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost**. V jeho druhém vydání je heslo „přeprava“ vysvětleno prostě jako „doprava z místa na místo“.²² U hesla „doprava“ jsou pak uvedeny pouze dva významy, a to „1. pohyb, přemísťování vlaky, auty, loděmi (...) 2. odvětví hospodářství organizující toto přemísťování“.²³ Tento slovník tedy neuvádí u výrazu doprava tři významy, přičemž právě ten význam, v němž bylo na nutnost rozlišování od výrazu přeprava výslovně upozorněno, v něm uveden není. Zároveň je třeba uvést, že teprve tento slovník směřuje k pojmovému rozlišení obou zkoumaných výrazů, když dopravu chápe jako pohyb, přemísťování za použití různých dopravních prostředků a přepravu pak jako tento pohyb uskutečňovaný z (výchozího) místa na (cílové) místo.

Pro úplnost je třeba podotknout, že aktuální verze Slovníku spisovného jazyka českého²⁴ (dostupná online) uvádí vysvětlení výrazů přeprava a doprava tak, jak činil výše uvedený Havránek Slovník spisovného jazyka českého z roku 1989.

Určité vodítko k rozklíčování této situace může ovšem poskytnout pátrání etymologické. Rozložíme-li slovo přeprava na kořen -pravit a jeho předponu pře-, zjistíme v **Etymologickém slovníku** především to, že předpona pře- pochází z indoevropského lokálového tvaru kořene per-, jehož výchozí slovesný význam je „převést, přejít“.²⁵ Kořen -pravit má pak původ ve všeslovanském „praviti“, tedy „spravovat, řídit, vlastně dělat správně, vést správným směrem“.²⁶ Není jisté náhodou, že původní význam odkazuje k převedení, k přejití, totiž k pohybu, při kterém dochází k přemístění z jednoho místa na druhé. To by svědčilo pro možnost chápání přepravy jako (též výše uvedeného) vlastního přemístění osob či věcí.

Bez ohledu na to, co plyne z etymologického zkoumání těchto výrazů, však lze uzavřít, že **synonymické užívání těchto výrazů má v češtině dlouhou historickou tradici a jako takové je v obecném povědomí široké veřejnosti silně vžito. Snaha o pojmové odlišení obou zkoumaných výrazů je znakem doby relativně nedávné, a to ještě nikoliv ve všech relevantních zdrojích.** Proto nelze očekávat, že by v dohledné době došlo v našem jazyce k zásadní změně v užívání a chápání těchto výrazů jako synonymických.

V jazyce odborném, ať už má jít o odborný jazyk nauky o dopravě, či v návaznosti na to o odborný jazyk právní, nemůže ovšem takovéto zaměňování pojmů obstát. Právě naopak, je třeba pracovat s výrazy, jejichž pojmový obsah je zcela

²¹ Srov. PALA, K., VŠIANSKÝ, J. *Slovník českých synonym*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 53 a 288.

²² FILIPEC, J. (red.) a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem MŠMT ČR*. 2. vydání. Praha: Academia, 2001, s. 328.

²³ *Ibidem*, s. 66.

²⁴ Ústav pro jazyk český, v. v. i. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: <<http://ssjc.ujc.cas.cz/>>.

²⁵ REJZEK, J. *Český etymologický slovník*. 1. vydání. Voznice: Leda, 2004, s. 512.

²⁶ *Ibidem*, s. 497.

jasně určen. Z tohoto důvodu je třeba dále zkoumat, jak jsou tyto výrazy užívány a pojmově vymezovány jednak v odborném jazyce dopravní nauky a dále pak jak jsou užívány v odborném jazyce právním.

1.1.3 Přeprava a doprava v nauce o dopravě

V návaznosti na předchozí výklad bude rovněž rozbor užívání a chápání výrazů přeprava a doprava v odborném jazyce dopravní nauky uspořádán chronologicky.

Ze starší literatury lze uvést **Ottův slovník naučný**. V heslu „doprava“ se uvádí, že jde o „**souhrn úkonů, jimiž se uskutečňuje pohyb osob, věcí a zpráv z jednoho místa na druhé**“.²⁷ Výraz „přeprava“ se však v tomto slovníku také vyskytuje, a to v podobě jediného hesla, kterým je „přeprava vojska přes pohoří“, která „náleží ve válce k úkolům strategicky a takticky nejdůležitějším (...)“.²⁸ Přeprava se zde tedy chápe jako přemístění (vojska) z místa původního na místo nové. Z uvedení plyne, že Ottův slovník naučný zcela v duchu doby nerozlišuje pojmově mezi dopravou a přepravou, když z obou hesel lze dovodit závěr, že v obou případech jde o přemístění (tj. uskutečnění pohybu) z místa na místo.

Nejinak je tomu v případě **Ottova slovníku obchodního**, kde heslo „přeprava“ není uvedeno vůbec a u hesla „doprava“ se uvádí: „[správněji ‚přeprava‘] (...) spočívá ve své podstatě v tom, že se překonáváním místních (zeměpisných) vzdáleností přemísťují osoby, zboží a zprávy, čímž se přivodí a utužují vzájemné vztahy lidstva ku prospěchu jeho duševní a hospodářské kultury“.²⁹

Jako reprezentativní příklad prvorepublikového pojetí může být použita definice dopravy obsažená v **Novém velkém ilustrovaném slovníku naučném**,³⁰ v němž je „doprava“ charakterizována jako „**souhrn úkonů, kterými se uskutečňuje pohyb osob, věcí neb zpráv**“.³¹ Jde tedy o pojetí plně odpovídající chápání tohoto pojmu uvedeném v dílech citovaných výše.

Ovšem v odborné literatuře z 50. let 20. století již lze pozorovat, že výrazy přeprava a doprava jsou užívány jako pojmově rozdílné. Tak v publikaci *Dopravní hospodář* se mezi přepravou a dopravou rozlišuje implicitně (resp. bez toho, aniž by zde oba pojmy byly přímo definovány), když se hovoří o hospodářském významu dopravy (tj. ve smyslu odvětví hospodářství) na straně jedné a na straně druhé

²⁷ MASARYK, T. G. (red.) a kol. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Sedmý díl. Dánsko–Dřevec*. 1. vydání. Praha: J. Otto, 1893, s. 850–851.

²⁸ MASARYK, T. G. (red.) a kol. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Dvacátý díl. Pohora–Q*. v. 1. vydání. Praha: J. Otto, 1903, s. 635.

²⁹ PAZOUŘEK, J. (red.) a kol. *Ottův obchodní slovník. Díl I. A–J*. 1. vydání. Praha: J. Otto, 1913, s. 670.

³⁰ DOLENSKÝ, A. (red.) a kol. *Nový velký ilustrovaný slovník naučný. Díl VI*. 1. vydání. Praha: Gutenberg, 1930.

³¹ Cit. dle PERNICA, P. et al. *Doprava a zasilatelství*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2001, s. 16.

o plánování přepravy po železnici (tj. ve smyslu jednotlivých přesunů – přemístění – osob a zboží v určité trase).³²

Jako další a novější příklad tohoto trendu lze uvést publikaci *Železniční přeprava zboží od A do Z*, v níž je výslovně definován **přepravní provoz** jako „**souhrn činností železničního provozu, jímž se uskutečňuje železniční přeprava**“.³³ Z dalšího pak plyne, že také zde se přepravou rozumí samotné přemístění (zboží) z jednoho místa do druhého.³⁴

V současné odborné literatuře lze ovšem nalézt oba přístupy, tedy jak pojmové rozlišování mezi přepravou a dopravou, tak i jejich (přetrvávající) synonymické užívání.

Příkladem druhého přístupu ke zkoumanému problému je např. publikace *Mezinárodní přeprava v ČR*, kde se uvádí: „Možnosti stanovení definičního oboru dopravy jsou velmi bohaté. V podstatě jde o úhel pohledu. Dopravou v širším smyslu rozumíme zabezpečování přepravy osob, zboží a informací, v užším smyslu pak, jen přemísťování osob a nákladů. Doprava z hlediska funkce v ekonomice je nevýrobním odvětvím národního hospodářství s úkolem sloužit společnosti a umožňovat zvyšování jejího ekonomického rozvoje a životní úrovně obyvatelstva.“³⁵ Autor zde dopravu vymezuje ve třech smyslech, přičemž v případě druhém (doprava v užším slova smyslu) ji chápe právě jako samotné přemísťování osob a nákladů, tedy jako ten jev, který jiní autoři (srov. výše a níže) označují jako přepravu.

Jednoznačné rozlišení mezi dopravou a přepravou obsahuje ze současné literatury především profilující odborná oborová publikace *Doprava a zasílatelství*, která však do rozlišení těchto pojmů vnáší navíc hledisko ekonomické, resp. hospodářské, upozorňujíc na kořeny tohoto pojetí v marxistickém chápání dopravy jako součásti materiální výroby: „Dopravní proces má dvojí charakter. Je procesem výroby užitečného efektu (přemístění), ale je i současně procesem jeho spotřeby. Z hlediska výrobní stránky dopravního procesu, tj. z hlediska změny prostorového umístění, k němuž dochází pomocí dopravních prostředků, je možno hovořit o **dopravě**. Z hlediska spotřební stránky dopravního procesu, tj. z hlediska výrobní změny místa přepravovaného zboží nebo osob, hovoříme o **přepravě**. Přeprava je v podstatě realizací technického, ekonomického a právního spojení dopravy s ostatními odvětvími národního hospodářství a s občany.“³⁶ Od 90. let 20. století počíná snaha o překonání tohoto pojetí dopravy a přepravy, takže doprava se obecně charakterizuje jako „proces přemísťování hmotných statků, lidí a zpráv v prostoru a čase“, zatímco přeprava se pak definuje jako výsledný efekt přemísťovacího (dopravního) procesu, tj. jako vlastní výsledná změna prostorového bytí v čase, v širším smyslu

³² Srov. DANČÁK, M. a kol. *Dopravní hospodář: Rukověť pro pracovníky závodů, podniků a družstev o dopravě a přepravě železniční, automobilové, říční, námořní a letecké*. 1. vydání. Praha: Dopravní nakladatelství MD, 1959, s. 9 a násl.

³³ VESELÝ, J. *Železniční přeprava zboží od A do Z*. Velká komerční zkouška. 1. vydání. Praha: NADAS, 1977, s. 10.

³⁴ *Ibidem*, s. 17 a násl.

³⁵ STEJSKAL, P. *Mezinárodní přeprava*. 1. vydání. Praha: Česká technika – nakladatelství ČVUT, 2012, s. 5.

³⁶ PERNICA, P. et al. *Doprava a zasílatelství*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2001, s. 20.

pak jako souhrn všech aktivit, zahrnující vlastní přemísťovací (dopravní) proces, ale i služby s tímto procesem související (nakládku, vykládku, překládku, pojištění, celní formality, fytokontrolu, meziskladování atd.).³⁷ Shodné vymezení lze nalézt také v novější publikaci *Osobní přeprava*.³⁸

Rovněž další profilující odborná publikace *Historie dopravy na území České republiky přepravu a dopravu pojmově rozlišuje*, a třebaže i v tomto rozlišení se odráží ekonomický prvek, je pojmové rozlišení pojato odlišně od předchozího díla. Zatímco přepravou se zde rozumí „vlastní uspokojování potřeb zákazníků v přemístění osob, zavazadel, věcí a zvířat probíhající ve vnějších ekonomických nebo občanských vztazích“,³⁹ doprava je vymezena jako „základní a pomocná činnost provozovatelů přepravních služeb, vedoucí k naplnění místních, časových a kvalitativních vlastností těchto služeb“.⁴⁰

Z dosud uvedeného vyplývá, že ani v rámci odborného jazyka dopravní nauky není výrazů přeprava a doprava užíváno jednotně. Tento závěr ostatně předestírá také odborná dopravní literatura: „Terminologie v dopravě nebyla nikdy důsledně sjednocena a pokusy o takové sjednocení nebyly zatím úspěšné. Je to na škodu věci. Zvláštní místo v této problematice mají překlady mezinárodních dokumentů. Snaha o co možná doslovný překlad spolu s velkým množstvím těchto dokumentů, zejména v souvislosti s přípravou vstupu České republiky do Evropské unie, přinesla mnoho nepřesností i novotvarů v dopravní terminologii. Autoři se domnívají, že je načase věnovat se sjednocení názvosloví a prosadit, aby se jednotnost terminologie také dodržovala především v obecně závazných předpisech.“⁴¹

Z uvedeného plyne, že **rovněž v odborném jazyce nauky o dopravě se lze setkat s různými přístupy užívání výrazů přeprava a doprava. Stejně jako v češtině spisovné i obecné jde jednak o synonymické užívání těchto výrazů, jednak o jejich rozlišování. Pojmové rozlišení mezi přepravou a dopravou však může mít různé podoby**, podle úhlu pohledu autora, který problematiku zpracovává. Za této situace se ovšem nelze příliš podívat tomu, že užívání těchto výrazů je neustálé v češtině spisovné (obecné i odborné), natož pak v češtině hovorové.

1.1.4 Přeprava a doprava v právu

Jestliže bylo výše ukázáno, že přesné pojmové rozlišení výrazů doprava a přeprava není vlastní spisovné češtině, nemůže překvapit, že v odborném jazyce právním je situace stejná. Jako úvodní názorný příklad lze použít např. zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech, který užívá výrazy přeprava i doprava [srov. § 4 odst. 1 písm. e),

³⁷ *Ibidem*, s. 21–22.

³⁸ ZELENÝ, L. *Osobní přeprava*. Praha: ASPI, 2007, s. 21–22.

³⁹ KYNCL, J. at al. *Historie dopravy na území české republiky*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Vladimír Kořínek, 2006, s. 137.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 137.

⁴¹ *Ibidem*, s. 137.

bez bližšího definování těchto pojmů]. Tak v § 16 odst. 4 stanoví, že za dopravu odpadů odpovídá dopravce, zatímco např. v § 24 se vyskytuje pouze výraz přeprava odpadů. Ustanovení § 24 cit. zákona zní: „(1) Právní osoby a fyzické osoby oprávněné k podnikání zúčastněné na přepravě odpadů jsou povinny: a) zabezpečit přepravu odpadů v souladu s požadavky stanovenými ve zvláštních právních předpisech, b) uchovávat doklady souvisejících s přepravou odpadů po dobu 3 let ode dne zahájení přepravy, c) označit přepravní prostředek přepravující odpad způsobem stanoveným prováděcím právním předpisem, d) při přepravě nebezpečných odpadů vést evidenci a ohlašovat přepravované nebezpečné odpady v rozsahu stanoveném tímto zákonem“. V tomto právním předpisu tak bude nutno vždy použít dalších výkladových metod pro určení, v jakém slova smyslu (tj. s jakým pojmovým obsahem) byl na tom kterém místě ten či onen výraz použit. Z výše uvedeného ovšem plyne, že čeština obecně, ani odborný jazyk z oboru doprava, nemusí nutně poskytnout jednoznačné vodítko pro určení pojmového obsahu konkrétního výrazu. K jazykovým metodám výkladu bude proto nutno použít další metody interpretace právních norem.

Pohledem do historie zjistíme, že zřejmě úplně poprvé lze rozlišení dopravy a přepravy sledovat v roce 1909. Ještě nařízení o dopravním řádě pro železnice v královstvích a zemích na říšské radě zastoupených č. 207/1892 Z. ř., vydaném k provedení Bernské úmluvy z roku 1890, užívalo výrazu doprava (dopravní řád, dopravní povinnost, dopravní smlouva atd.). Avšak železniční dopravní řád č. 172/1909 Z. ř., kterým se předešlý řád nahrazoval, užíval jak výrazu doprava, tak přeprava. Mluvilo se sice o dopravním řádu, ale byla stanovena přepravní povinnost, přepravovaly se osoby a náklady, přeprava probíhala vlaky atd. Avšak již zákon č. 149/1910 Z. ř., o drahách nižšího řádu, používal opět pouze výraz doprava osob. Další železniční řád byl vydán jako vládní nařízení o dopravním řádě pro železnice v Československé republice pod č. 203/1921 Sb. z. a n. Ač v textu používal výraz přeprava (přepravní povinnost, přepravní tarify, přeprava cestovních zavazadel atd.), v názvu byl tento řád označen jako „dopravní řád“. Přesto se v této době setkáváme i s jasným rozlišením obou pojmů: „Doprava je souhrn úkonů přímo mířících k pohybu vozidel po trati. Přeprava je souhrn úkonů mířících ke splnění povinností vyplývajících z přepravní smlouvy.“⁴²

Takto by bylo možno pokračovat v rešerši napříč celým právním řádem. Velmi názorné a z hlediska zkoumané problematiky za klíčové zhodnocení právní úpravy, pokud jde o užívání výrazů doprava a přeprava, jakož i s nimi úzce souvisejících výrazů dopravce a přepravce (srov. dále), provedl Vrchní soud v Praze ve svém judikátu sp. zn. 6 A 67/96 – 22⁴³ ze dne 30. srpna 1998. Výklad se týkal termínu „vykonání přepravy“ v § 11 odst. 3 písm. d) zákona č. 238/1991 Sb., o odpadech (tento zákon je již zrušen). Zcela v duchu závěrů, které byly učiněny výše o neustáleném užívání

⁴² CHMELÁŘ, A., TYL, K. *Komentář k železničnímu zákonu*. 1. vydání. Praha: Československý kompas, 1938, s. 453.

⁴³ Všechny níže uvedené citace tohoto judikátu jsou citovány podle ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR. ASPI ID: JUD19990CZ [cit. 2016-01-16].

výrazů doprava a přeprava, konstatuje soud o situaci v odvětví právním: „Rešerší v platných (výslovně nezrušených) českých právních předpisech lze zjistit, že existuje více než sto právních předpisů, které užívají právní pojem ‚dopravce‘ nebo ‚přepravce‘, a že existuje několik desítek předpisů, užívajících pojmů ‚dopravní smlouva‘ nebo ‚přepravní smlouva‘ apod., obvykle aniž by tyto pojmy byly uspokojivě (nebo vůbec) definovány aspoň pro obor toho kterého právního předpisu, přičemž často jsou používány promiscue, resp. bez patrného významového odlišení.

V právu lze nalézt oporu jak pro názor, že ‚přepravce‘ je ten, kdo dopravu objednává či zadává (např. původní znění hospodářského zákoníku č. 109/1964 Sb., § 333), ale také pro názor právě opačný, že totiž přepravce je ten, kdo přejímá zásilku zboží od odesílatele a odevzdává ji adresátovi (srv. § 34 odst. 16 již zrušeného zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků).“

Tento judikát stojí ovšem za pozornost nejen z hlediska zde zkoumané problematiky (výrazy doprava a přeprava a určení jejich pojmového obsahu), ale též z hlediska obecnějšího, z hlediska metodologie interpretace právních textů.

Soud nejprve provedl rešerši starší odborné literatury. Tak ve Všeobecném slovníku právním F. X. Veselého⁴⁴ z let 1896 až 1899 zjistil, že „pojem ‚přeprava, přepravce‘ jako samostatný neuvádí; z pojmu ‚doprava‘ však vylučuje s odkazem na tehdejší obchodní zákoník dopravu zboží po moři a zejména vůbec dopravu osob“. Takové chápání dopravy je ovšem vázáno na určitý právní předpis (totiž na Všeobecný obchodní zákoník vydaný pod č. 1/1863 Z. ř.) a nemůže tak mít širší platnost. Dále se soud zabýval Ottovým slovníkem obchodním (srov. již výše), z něhož shledal, že „pléduje pro vhodnější termín ‚přeprava‘. Podobně ‚dopravné‘ nahrazuje termínem ‚přepravné‘; vymezuje ‚dopravce‘ jako toho, kdo po živnostensku provádí dopravu zboží po zemi nebo po řekách a vodách vnitrozemských (...).“ V Havelkově Slovníku veřejného práva z roku 1929 soud shledal, že je v něm doprava (v hesle „dopravní politiky“) vymezena velmi úzce jako „skutečný úkon, který k přemístění slouží; konkrétně řečeno, jest to tedy jízda vlaků“.⁴⁵ Přepravou pak rozumí „všechny úkony, které nutno provést před tím, nežli nastoupí činnost dopravní, a po jejím uskutečnění, tudíž spadá sem činnost při podeji zásilky a při výdeji“⁴⁶ a provoz je v tomto hesle vymezen jako „veškerá činnost, které jest třeba, aby byla (železnice) v chodu udržována“.⁴⁷ V souvislosti s tím se sluší poznamenat, že v rámci výkladu hesla dopravní politiky se v tomto slovníku poukazuje také na rozlišování právních předpisů přepravních a dopravních: „Proto jest také správné nazývati předpisy, které se týkají obchodní stránky železnic, přepravním řádem a nikoliv dopravním, jak to činí ještě vládní nařízení č. 203/1921 Sb.“⁴⁸ Naopak jest

⁴⁴ VESELÝ, F. X. *Všeobecný slovník právní*. Reprint: Praha: Wolters Kluwer ČR. 2009.

⁴⁵ HÁCHA, E. et al. *Slovník veřejného práva československého*. Svazek I. Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1929, s. 454.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 454.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 454.

⁴⁸ *Pozn. aut.: tj. vládní nařízení o dopravním řádě pro železnice v Československé republice pod č. 203/1921 Sb. z. a n.*

v tomto smyslu správné, nazývá-li se vnitřní předpis železniční o pohybu vlaků (instrukce XIX. u státních drah) předpisem dopravním.⁴⁹ K tomu soud poznamenává, že „toto vymezení se řadu let projevovalo v rozlišování předpisů ‚dopravních‘ a ‚přepravních‘, ale původní význam se postupně vytrácel, takže rozdíl byl v části novější literatury posledních dvaceti let spatřován spíše v tom, zda jsou přemísťovány osoby nebo věci“. K tomu ovšem dlužno dodat, že s tímto rozlišováním se lze setkat i dnes: zatímco práva a povinnosti cestujících při přepravě upravují přepravní řády, dopravní řád drah (vyhl. č. 173/1995 Sb.) upravuje pravidla provozování dráhy a drážní dopravy (srov. dále).

Dále se soud zabýval literaturou jazykovědnou (tj. zejména Slovníkem jazyka českého Váši a Trávníčka – srov. již výše) a taktéž Slovníkem synonym a frazeologismů (Bečka, 1979⁵⁰). Zvláštní zmínku pak učinil soud ke Slovníku spisovného jazyka českého (srov. též výše): „Dovolává-li se žalovaný Slovníku spisovného jazyka českého, činí tak neprávem, když soudu je z jiných věcí známo, že po právní stránce z něj (a samozřejmě nejen z něj, protože právní pojem je nutno vyložit vždy z kontextu předpisu, v němž byl užit) nelze příliš těžít [srv. např. heslo ‚zciziti‘, které podle tohoto slovníku (vydání 1971) má ve svém uvedeném prvním významu právně naprosto falešně, neprávem si присvojit, odcizit, ukrást‘, atd.]. Nicméně v posuzované věci žalovaný argumentuje nevědomky proti svému rozhodnutí: i v tomto slovníku je pojem, přeprava, vymezen jako ‚doprava z místa na místo‘, ‚přemísťování osob a nákladů dopravními prostředky‘.“

Konečně soud podrobil rozboru některé právní předpisy. Tak v zákoně č. 68/1979 Sb., o silniční dopravě a vnitrostátním zasilatelství, (zrušen zákonem č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě) je v § 2 odst. 1 silniční doprava definována jako „souhrn činností, jimiž se zajišťuje přemísťování osob (osobní doprava) a věcí (nákladní doprava) silničními vozidly (silničními dopravními prostředky), jakož i přemísťování silničních vozidel samých po pozemních komunikacích, dopravních plochách a volném terénu“ a v § 2 odst. 2 je silniční přeprava vymezena jako „vlastní přemísťování osob a věcí silničními vozidly po pozemních komunikacích, dopravních plochách a volném terénu“.

Soud nakonec na základě rozboru došel k závěru, že sporné ustanovení o „vykonnávání přepravy“ v § 11 odst. 3 písm. d) nemůže ve smyslu výkladů shora učiněných chápat jinak než jako **vlastní fyzické přemísťování nákladu** od místa naložení do místa složení (na skládce).

Uvedený závěr však soud neučinil pouze na základě uvedené literatury, byť jde jistě o výběr reprezentativní. Soud zároveň správně podotkl, že „právní pojem je nutno vyložit vždy z kontextu předpisu, v němž byl užit“. Vycházel-li tedy v této

⁴⁹ HÁCHA, E. et al. *Slovník veřejného práva československého*. Svazek I. Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1929, s. 454.

⁵⁰ Stejně jako ve slovníku Paly a Všianského uvedeném výše jsou i v tomto přeprava a doprava uvedeny jako synonyma. BEČKA, J. V. *Slovník synonym a frazeologismů*. 2. vyd., Praha: Novinář, 1979.

věci žalobce z textu prováděcí vyhlášky⁵¹ k výše citovanému zákonu č. 68/1979 Sb., uzavřel soud, že „pojem ‚přepravce‘ ve vyhlášce sice užitý (a to úplně odlehle, v souvislosti s taxislužbou) není definován, a i kdyby definován byl, nemohla by taková definice mít obecnou platnost ani pro zákon, k jehož provedení byla vyhláška vydána, natož pro pozdější zákon o odpadech“.

Z uvedeného tedy jednoznačně vyplývá, že **ani v jazyce právním není užívání výrazů přeprava a doprava jednoznačně významově ustáleno**. To ovšem nepřekvapí, připomeneme-li závěry učiněné výše, totiž že stejná je situace jak v češtině spisovné, ať již obecné či odborné (v rámci nauky o dopravě). Proto nelze při výkladu těchto výrazů užitých v konkrétních právních předpisech postupovat jinak než na základě kontextu právního pravidla, příp. právního předpisu, v němž byl použit.

1.1.5 Shrnutí

Z předchozích dílčích kapitol plyne jednoznačný závěr, že **pojmový obsah výrazů přeprava a doprava není ustálen, a to ani obecně, ani v jazyce odborném, užívaném v nauce o dopravě**. Oba výrazy jsou buď pojmově chápány jako synonyma, nebo jsou naplňovány různým obsahovým významem, zpravidla podle úhlu pohledu a oborového zájmu mluvčího. To se odráží také v odborném jazyce právním, kde **jednotný pojmový obsah těchto výrazů napříč právním řádem rovněž neexistuje**. V souvislosti s citovaným judikátem Vrchního soudu v Praze sp. zn. 6 A 67/96 – 22 se potvrdila obecně platná interpretační zásada normativních textů, podle níž je třeba při určení obsahového významu slova užívaného v konkrétním právním předpise postupovat tak, že obsahový význam vykládaného slova bude rekonstruován z právního předpisu samotného, příp. z jeho kontextu. „Právní význam termínu definovaného nebo vymezeného v jednom zákoně nelze automaticky bez dostatečných důvodů rozšiřovat na text ostatních zákonů.“⁵² Při zjišťování významového obsahu výrazu užívaného v jakémkoliv právním předpise mohou rozličné slovníky jistě sloužit jako užitečná pomůcka, avšak nikoliv jako závazný návod pro výklad. Poté, co je z právního předpisu zjištěn významový obsah v něm užívaného slova, může dojít k porovnání se slovníky, ať už odbornými, či jazykovými. Lze zkoumat, zda se zákonodárce od obecného či odborného významu slova (v nauce o dopravě, o právu) odchýlil, či nikoliv. Posléze lze hodnotit, zda se tak stalo z důvodů nezbytných, nebo jde spíše o projev nízké úrovně legislativní tvorby.

Obecně lze říci, že odborný právní jazyk by neměl významový obsah slov užívaných v právních předpisech odchylovat od jejich standardního významu ve spisovné češtině, není-li to nezbytně nutné: „Slovům, výrazům a termínům použitým v textu zákona je třeba rozumět v tom smyslu, který mají v obecném základu

⁵¹ Pozn. aut.: tj. vyhláška federálního ministerstva dopravy č. 122/1979 Sb., kterou se provádí zákon o silniční dopravě a vnitrostátním zasilatelství.

⁵² KUBŮ, L., HUNGR, P., OSINA, P. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 119.